

Przesłanki odpowiedzialności Unii Europejskiej za uchybienia popełnione przy kontroli koncentracji

Wprowadzenie

Jednym z celów prawa unijnego jest zapewnienie niezakłóconej konkurencji na rynku wewnętrznym. Cel ten urzeczywistnić mają przepisy prawne zawierające reguły konkurencji Unii Europejskiej. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) zakazuje porozumień ograniczających konkurencję oraz nadużywania pozycji dominującej na rynku. Do reguł konkurencji należy także kontrola koncentracji przedsiębiorstw, uregulowana nie bezpośrednio w TFUE, ale w rozporządzeniu Rady nr 139/2004 z 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, wydanym na podstawie art. 83 i 308 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (obecnie artykuły 103 i 352 TFUE)².

Prawo Unii Europejskiej (podobnie jak prawo państw członkowskich) nie definiuje pojęcia koncentracji³. Z ekonomicznego punktu widzenia koncentracja gospodarcza polega na tworzeniu przez przedsiębiorców powiązań, których skutkiem jest trwała zmiana w rozkładzie kontroli zaangażowanych przedsiębiorstw, poprzez skupienie w ręku określonego przedsiębiorstwa lub przedsiębiorstw uprawnień decyzyjnych. Proces ten prowadzi do akumulacji siły rynkowej uczestniczących w nim podmiotów⁴. W art. 3 rozporządzenia nr 139/2004 znajdujemy enumeratywne wyliczenie stanów faktycznych, które uważa się za koncentracje. Są to procesy: połączenia (fuzje) przedsiębiorstw,

^{1*} Autor jest studentem IV roku Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

² Rozporządzenie Rady nr 139/2004 z 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE 2004, L24.

³ M. Szydło, *Kontrola operacji koncentracyjnych w prawie wspólnotowym. Wybrane zagadnienia prawne*, „Studia Europejskie” 2005, nr 4(36), s. 80.

⁴ A.K. Jażdżewski, *Koncentracja gospodarcza jako forma współdziałania gospodarczego – uwagi teoretyczne*, RPEiS 2000, z. 2, s. 95 i nast.

przejęcia przez jedno przedsiębiorstwo kontroli nad innymi (akwizycje) oraz utworzenia wspólnych przedsiębiorstw (*joint ventures*). Nadmierna koncentracja podmiotów gospodarczych może być przyczyną wielu niekorzystnych następstw dla struktury poszczególnych rynków, a co za tym idzie – dla interesów uczestników tych rynków. Powoduje ona bowiem uzyskiwanie przez podmioty gospodarcze zbyt wysokiego udziału w rynku, co skutkuje istotnym ograniczeniem konkurencji. Kontrola operacji koncentracyjnych w gospodarce jest uznawana zatem za jeden z najistotniejszych elementów systemu ochrony konkurencji.

Nie jest celem niniejszego artykułu przedstawianie procedury kontroli koncentracji w prawie wspólnotowym. Warto jedynie przypomnieć, iż Komisja Europejska ma wyłączną kompetencję do badania koncentracji „o wymiarze wspólnotowym”, czyli takich, które osiągają progi obrotu określone w art. 1 ust. 2 albo w art. 1 ust. 3 rozporządzenia nr 139/2004 (zasada *one-stop-shop*). Kryterium kontroli, jakim kieruje się Komisja, zezwalając na daną koncentrację lub zakazując jej, jest „znaczące utrudnienie skutecznej konkurencji” (*Significant Impediment of Effective Competition Test*)⁵. Koncentrację, która nie przeszkadzałaby znacząco skutecznej konkurencji na wspólnym rynku, Komisja uznaje za zgodną ze wspólnym rynkiem i zezwala na jej dokonanie. W innym wypadku koncentracja jest zakazana (art. 2 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 139/2004). Zasadą postępowania w sprawach koncentracji jest kontrola prewencyjna, polegająca na wprowadzeniu dla uczestników koncentracji o wymiarze wspólnotowym obowiązku zgłoszenia Komisji zamiaru jej dokonania, przy czym aż do zakończenia postępowania prawo dokonania koncentracji pozostaje zawieszone (art. 4. ust 1 oraz art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 139/2004).

Decyzja Komisji blokująca koncentrację jest głęboką ingerencją w prawo własności, swobodę kontraktowania i wolność gospodarczą. Może być ona źródłem szkody dla przedsiębiorców, którzy ponieśli koszty związane z przeprowadzeniem koncentracji i zmuszeni są zrezygnować z perspektywy uzyskania zysków, możliwych do osiągnięcia dzięki zwiększeniu siły rynkowej mających połączyć się przedsiębiorstw. Niezwykle istotne jest więc zagadnienie odpowiedzialności Unii za szkody wyrządzone przy kontroli koncentracji. Szczególnego znaczenia nabiera w tym kontekście orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości z 16 lipca 2009 r. w sprawie C-440/07P – *Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Republice Federalnej Niemiec, Schneider Electric SA i Republice Francuskiej*⁶. Jako że sprawa ta zawisła przed Trybunałem wskutek odwołania od wyroku Sądu Pierwszej Instancji z 11 lipca 2007 roku w sprawie T-351/03⁷, nie sposób dokonać jej analizy w oderwaniu od zaskarżonego wyroku.

⁵ Zob. szerzej: J. Foncel, M. Ivaldi, V. Rabassa, *The Significant Impediment of Effective Competition Test in the New European Merger Regulation: In Theory and Practice*, w: V. Ghosal, J. Stennek (red.) *The Political Economy of Antitrust*, Oxford 2007, s. 349–367.

⁶ Wyrok ETS z 16.07.2009 r. w sprawie C-440/07 *Komisja przeciwko Schneider Electric*, <http://curia.europa.eu/>.

⁷ Wyrok SPI z 11.07.2007 r. w sprawie T-351/03 *Schneider Electric przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2007, s. II-2237.

Zarys stanu faktycznego sprawy Schneider Electric T-351/03 i C-440/07P

Okoliczności faktyczne omawianej sprawy są dosyć złożone. 16 lutego 2001 roku spółka Schneider Electric, prowadząca działalność w zakresie produkcji i sprzedaży wyposażenia i systemów w sektorach rozdziału energii elektrycznej, przejęła poprzez nabycie 98,7% papierów wartościowych kontrolę nad spółką Legrand, zajmującą się sprzedażą instalacji elektrycznych niskiego napięcia. 10 października 2001 roku Komisja wydała decyzję uznającą koncentrację za niezgodną ze wspólnym rynkiem ze względu na to, iż koncentracja doprowadziłaby do powstania pozycji dominującej na kilku krajowych rynkach sektorowych oraz umocniłaby tę pozycję na rynku francuskim. Komisja stwierdziła jednocześnie, że środki zaradcze zaproponowane przez Schneider są niewystarczające i nie doprowadzą do rozwiązania problemu⁸. Ze względu na to, że Schneider dokonała już koncentracji przed wydaniem wspomnianej decyzji, Komisja 30 stycznia 2002 roku wydała drugą decyzję nakazującą spółce zbycie akcji Legrand⁹. Schneider zaskarżyła do Sądu Pierwszej Instancji obie te decyzje. Jednocześnie Schneider przygotowała zbycie akcji Legrand na wypadek, gdyby jej skargi na decyzje Komisji zostały oddalone. Zawarła w tym celu z konsorcjum Wendel-KKR umowę sprzedaży, w której zamieszczona została klauzula umożliwiająca Schneider, w przypadku stwierdzenia nieważności decyzji Komisji, rozwiązanie umowy do 5 grudnia 2002 roku w zamian za wypłatę odszkodowania. Wyrokiem z 22 października 2002 roku Sąd stwierdził nieważność decyzji o zakazie koncentracji. W uzasadnieniu sąd podał, iż Komisja popełniła znaczące błędy i pominięcia w analizie wpływu koncentracji. W opinii sądu, Komisja naruszyła także prawo Schneider do obrony, niewłaściwie redagując pismo w sprawie, przez co pozbawiła Schneider możliwości skutecznego zakwestionowania zarzutów Komisji oraz przedstawienia w stosownym czasie propozycji odpowiednich środków zaradczych¹⁰. Sąd stwierdził również nieważność decyzji o nakazie rozdzielenia spółek ze względu na fakt, iż służyła ona wykonaniu unieważnionej decyzji o zakazie koncentracji¹¹. Wskutek wydania powyższych wyroków Komisja przystąpiła ponownie do badania przedmiotowej koncentracji. 13 listopada 2002 roku przedstawiła Schneider pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, w którym poinformowała spółkę, że koncentracja może zakłócić konkurencję. Środki zaradcze zaproponowane przez Schneider kolejny raz zostały przez Komisję uznane za niewystarczające. W tej sytuacji, „aby zakończyć trwającą ponad rok niepewność”, Schneider 10 grudnia 2002 roku sprzedała akcje Legrand firmie Wendel-KKR¹². Następnie Schneider wniosła do sądu skargę o odszkodowanie, żądając od Komisji kwoty ok. 1,7 mld EUR tytułem naprawienia szkód, jakie poniosła na skutek bezprawności decyzji stwierdzającej niezgodność zgłoszonej koncentracji ze wspólnym rynkiem. Do sprawy zostały dopuszczone w charakterze interwenientów: Republika

⁸ Decyzja Komisji z 10.01.2001 r. nr 2004/275/WE (sprawa COMP/M.2283 *Schneider–Legrand*), Dz. Urz. UE L101/1.

⁹ Decyzja Komisji z 30.01.2002 r. nr C(2002) 360 (sprawa COMP/M.2283), Dz. Urz. UE L101/134.

¹⁰ Wyrok SPI z 22.10.2002 r. w sprawie T-310/01 *Schneider Electric przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2002, s. II-4071.

¹¹ Zob. pkt 41 i 42 wyroku SPI z 22.10.2002 r. w sprawie T-77/02 *Schneider Electric przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2002, s. II-4201.

¹² Zob. pkt 42, 44, 48 wyroku C-440/07 P (*Schneider*), *op. cit.*

Federalna Niemiec (na poparcie żądań Komisji) i Republika Francuska (na poparcie żądań Schneider). Wyrokiem z 11 lipca 2007 roku sąd uwzględnił roszczenie odszkodowawcze Schneider w odniesieniu do większości elementów podnoszonej przez spółkę szkody¹³. Komisja zaskarżyła powyższy wyrok do ETS, wnosząc o jego uchylenie.

Ogólne zasady odpowiedzialności pozaumownej Unii Europejskiej

W pierwszej kolejności zaznaczyć należy, iż wejście w życie Traktatu z Lizbony nie zmieniło zasad odpowiedzialności deliktowej Unii Europejskiej. Unia Europejska, zastępując Wspólnotę Europejską i będąc jej następcą prawnym (zob. art. 1 akapit 3 nowego Traktatu o Unii Europejskiej), przejęła również wypracowane w orzecznictwie wspólnotowym zasady odpowiedzialności za szkody.

Podmioty prywatne mogą dochodzić od Unii Europejskiej rekompensaty szkód spowodowanych przez działanie jej organów lub instytucji, wykorzystując w tym celu skargę odszkodowawczą, o której mowa w TFUE w art. 268 w związku z art. 340 (dawny art. 235 i 288 TWE). Odpowiedzialność pozaumowna (deliktowa) Unii Europejskiej została uregulowana w akapicie drugim art. 340 TFUE (dawny art. 288 TWE). Artykuł ten stanowi, iż Unia powinna naprawić, zgodnie z ogólnymi zasadami wspólnymi dla praw państw członkowskich, szkody wyrządzone przez jej instytucje lub pracowników przy wykonywaniu ich funkcji.

Właściwym sądem do rozstrzygania o odpowiedzialności odszkodowawczej Unii w pierwszej instancji jest Sąd Unii Europejskiej (dawniej zwany Sądem Pierwszej Instancji), a odwołania od jego wyroków rozpatruje Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (art. 256 TFUE, dawny art. 225 TWE). Odpowiedzialność ponosi Unia jako całość, ale skarga powinna zostać skierowana przeciwko instytucji, której zarzuca się zachowanie powodujące szkodę. Instytucja ta reprezentuje Unię przed sądem jako strona postępowania¹⁴. Możliwa jest także konkurencyjna odpowiedzialność państw członkowskich, w przypadku gdy kwestionowany środek został przyjęty przez organ krajowy w celu wykonania prawa unijnego, chyba że władze krajowe działają zgodnie z wyraźnymi wskazówkami instytucji Unii i to nie im, lecz instytucjom można przypisać bezprawność działania¹⁵. Roszczenia wynikające z odpowiedzialności pozaumownej Unii mogą być dochodzone w ciągu 5 lat od zdarzenia wywołującego szkodę¹⁶. Należy także pamiętać, że skarga z art. 340 akapit drugi TFUE jest skargą samodzielną. Oznacza to, że do dochodzenia odszkodowania nie

¹³ Zob. wyrok T-351/03 (*Schneider*), *op. cit.* (twierdzenia sądu i ich uzasadnienie zostaną omówione niżej).

¹⁴ Zob. pkt 69 wyroku SPI z 14.12.2005 r. w sprawie T-383/00 *Beamglow Ltd przeciwko Parlamentowi i Radzie*, Zb. Orz. 2005, s. II-05459; pkt 7 i 8 wyroku ETS z 13.11.1973 r. w sprawach połączonych od 63/72 do 69/72 *Werhahn i in. przeciwko Radzie*, Zb. Orz. 1973, s. 1229.

¹⁵ Wyrok ETS z 26.02.1986 r. w sprawie C-175/84 *Krohn przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 1986, s. 753.

¹⁶ Art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości, załącznik nr 2 do Dz. Urz. UE 2004 Nr 90, poz. 864 ze zm.

jest konieczne wcześniejsze uznanie środka za bezprawny ani jego zakwestionowanie na podstawie art. 263 lub 265 TFUE¹⁷.

Art. 340 TFUE nie precyzuje przesłanek odpowiedzialności Unii, wskazując jedynie, że mają one być zgodne z „ogólnymi zasadami wspólnymi dla praw państw członkowskich”. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału¹⁸ stwierdzenie odpowiedzialności pozaumownej Unii jest uzależnione od spełnienia łącznie następujących przesłanek:

- zachowanie (działanie lub zaniechanie) instytucji lub funkcjonariusza ma charakter bezprawny;
- szkoda ma charakter rzeczywisty ;
- istnieje bezpośredni związek przyczynowy między zarzucanym zachowaniem a doznaną szkodą.

Podstawową przesłanką odpowiedzialności Unii Europejskiej, wspólną dla porządków prawnych wszystkich państw członkowskich, jest bezprawność zachowania instytucji lub pracownika Unii. Pojęcie „zachowanie” obejmuje zarówno wydawanie aktów normatywnych, jak i zachowania faktyczne. Zachowaniem może być działanie lub zaniechanie. Poprzez określenie „instytucje” rozumieć należy nie tylko instytucje wymienione w traktacie, ale także inne organy Unii. „Pracownikiem” zaś jest każdy urzędnik i osoba zatrudniona przez Unię lub też działająca z jej polecenia¹⁹. Pojęcie bezprawności w judykaturze zmieniało się w istotny sposób. W 1971 roku ETS wyrokiem w sprawie C-5/71 *Aktien-Zuckerfabrik Schöppenstedt* wprowadził kryterium kwalifikowanej bezprawności w odniesieniu do niektórych przypadków (tzw. formuła Schöppenstedt). Otóż jeśli chodzi o akt normatywny o charakterze generalnym, oparty na decyzjach z zakresu polityki gospodarczej, Wspólnota Europejska ponosiła odpowiedzialność „tylko w wypadku stwierdzenia wystarczająco poważnego naruszenia normy prawnej wyższego rzędu, chroniącej podmioty indywidualne”²⁰. W innych przypadkach do pociągnięcia Wspólnoty do odpowiedzialności wystarczyła sama bezprawność zachowania²¹.

W 1996 roku ETS uściślił swoje stanowisko w kwestii bezprawności normatywnej. W wyroku w sprawach połączonych C-46 i 48/93 *Brasserie du Pêcheur oraz Factortame* wskazał on, że odpowiedzialność instytucji wspólnotowych i państwa członkowskiego za naruszenie prawa wspólnotowego w wyniku działalności legislacyjnej powinna opierać się na zasadach, które „nie mogą być, bez szczególnego powodu, odmienne”. A zatem odpowiedzialność Wspólnoty, podobnie jak państwa członkowskiego, mogła mieć miejsce, jeśli

¹⁷ Wyrok ETS z 28.04.1971 r. w sprawie C-4/69 *Lütticke przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 1971, s. 325; wyrok SPI z 21.06.2006 r. w sprawie T-47/02 *Danzer przeciwko Radzie*, Zb. Orz. 2006, s. II-01779, pkt 27 i 28.

¹⁸ Zob. wyrok w sprawie C-4/69(*Lütticke*), *op. cit.*, pkt 10; wyrok ETS z 29.09.1982 r. w sprawie C-26/81 *Oleifici Mediterranei przeciwko EWG*, Zb. Orz. 1982, s. 3057, pkt 16; wyrok w sprawie T-383/00 (*Beamglow Ltd*), *op. cit.*, pkt 95–99.

¹⁹ B.P. Wróblewski, *Pozaumowna odpowiedzialność odszkodowawcza Wspólnoty Europejskiej za akty normatywne*, Poznań 2005, s. 35.

²⁰ Wyrok ETS z 2.12.1971 r. w sprawie C-5/71 *Aktien-Zuckerfabrik Schöppenstedt przeciwko Radzie*, Zb. Orz. 1971, s. 975, pkt 11.

²¹ N. Póttorak, *Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa w prawie Wspólnot Europejskich*, Kraków 2002, s. 291.

„naruszona norma prawa wspólnotowego jest dla jednostek źródłem uprawnień”, a władza prawodawcza w sposób „oczywisty i poważny wykroczyła poza granice przysługującego jej swobodnego uznania”²². Wskazane w tym wyroku przesłanki odpowiedzialności, jak i zasada harmonizacji systemów odpowiedzialności państw członkowskich i Wspólnoty, potwierdzone zostały wielokrotnie w późniejszych orzeczeniach ETS²³. Badając orzecznictwo Trybunału z ostatnich lat, można nawet wysnuć wniosek, że za naruszenie prawa unijnego Unia Europejska i państwa członkowskie odpowiadają na tych samych zasadach. Ma to istotne znaczenie dla dalszego rozwoju obu systemów odpowiedzialności, gdyż ich powiązanie powoduje, że każde rozszerzenie zakresu odpowiedzialności deliktowej państw członkowskich powinno pociągnąć za sobą rozszerzenie zakresu odpowiedzialności Unii²⁴.

Przez długi czas kryterium kwalifikowanej bezprawności związane było ściśle z odpowiedzialnością za niezgodne z prawem akty o charakterze generalnym²⁵. W 2000 roku w wyroku w sprawie C-352/98 *Bergaderm i J. Goupil* Trybunał zmodyfikował swoje stanowisko w odniesieniu do zakresu stosowania kwalifikowanej bezprawności. Stwierdził bowiem, że generalny lub indywidualny charakter aktu prawnego nie stanowi decydującego kryterium stwierdzenia wystarczająco poważnego naruszenia prawa. W przypadku więc, gdy instytucja Unii wydająca akt dysponuje dostrzegalnym zakresem swobodnego uznania, stosuje się kryterium kwalifikowanej bezprawności, a więc oczywistego i poważnego przekroczenia granic wykonywania swych uprawnień. Natomiast w sytuacji, gdy instytucja taka dysponuje jedynie niewielkim zakresem swobody uznania lub nie dysponuje nim wcale, zwykła bezprawność wystarcza do stwierdzenia naruszenia prawa unijnego²⁶. Z wyroku tego wynika, że kryterium kwalifikowanej bezprawności dotyczy wszystkich aktów prawnych – zarówno generalnych, jak i indywidualnych, jeśli tylko przy ich wydawaniu organ dysponuje władzą dyskrecyjną. Decydujące znaczenie ma więc zakres swobodnego uznania organu wydającego akt, a nie indywidualny czy generalny charakter aktu.

Kryterium kwalifikowanej bezprawności pełni w prawie unijnym rolę ograniczającą zakres odpowiedzialności deliktowej Unii. Takie ograniczenie odpowiedzialności Unii Trybunał tłumaczy m.in. faktem, że „wykonywania zadań ustawodawczych (...) nie powinna ograniczać perspektywa wnoszenia pozwów odszkodowawczych za każdym razem, gdy interes ogólny Wspólnoty wymagać będzie wydania przepisów mogących naruszyć interesy jednostek”²⁷.

²² Wyrok ETS z 5.03.1996 r. w sprawach połączonych C-46 i 48/93 *Brasserie du Pêcheur oraz Factortame*, Zb. Orz. 1996, s. I-1029, pkt 42, 47, 51, 54.

²³ Por. np. wyrok ETS z 4.07.2000 r. w sprawie C-352/98 *Bergaderm SA i Jean-Jacques Goupil przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2000, s. I-5291, pkt 41–42; wyrok ETS z 19.04.2007 r. w sprawie C-282/05 *Holcim AG przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2007, s. I-2941, pkt 47.

²⁴ B.P. Wróblewski, *Pozazumowna odpowiedzialność...*, op. cit., s. 46.

²⁵ *Ibidem*, s. 38.

²⁶ Zob. wyrok w sprawie C-352/98 (*Bergaderm SA i Jean-Jacques Goupil*), op. cit., pkt 43–46; zob. też pkt 27 wyroku ETS z 10.07.2003 r. w sprawie C-472/00P *Komisja przeciwko Fresh Marine*, Zb. Orz. 2003, s. I-7541.

²⁷ Zob. pkt 45 wyroku w sprawie *Brasserie du Pêcheur oraz Factortame*.

Pozostałe przesłanki odpowiedzialności nie wymagają większych wyjaśnień. Trybunał interpretuje szkodę z art. 340 TFUE dosyć szeroko, rozumiejąc przez to pojęcie wszelkie uszczerbki, zarówno materialne, jak i niematerialne. Na szkodę mogą składać się także utracone korzyści. Szkoda musi być pewna, co oznacza, że nie może być ona uzależniona od przyszłego działania podmiotu poszkodowanego, jak i jakiegokolwiek innego²⁸. Zgodnie z orzecznictwem sądów wspólnotowych związek przyczynowy pomiędzy powstałą szkodą a bezprawnym zachowaniem musi być bezpośredni i obiektywnie przewidywalny dla rozsądnego obserwatora. Poszkodowany powinien więc wykazać, że bez kwestionowanego zachowania szkoda by nie wystąpiła²⁹.

Przesłanki odpowiedzialności Unii przyjęte w sprawie *Schneider Electric* T-351/03 i C-440/07P

1. Kryteria odpowiedzialności właściwe w sprawach koncentracji

W sprawie *Schneider Electric* zdarzeniem, które wywołało szkodę, było wydanie przez Komisję aktu prawnego o charakterze indywidualnym, tj. decyzji uznającej koncentrację spółek Schneider i Legrand za niezgodną ze wspólnym rynkiem oraz decyzji nakazującej rozdzielenie się spółek. Nie ulega wątpliwości, że Komisja dysponuje prawem swobodnego uznania (zwłaszcza w dziedzinie ekonomicznej) przy wydawaniu decyzji w sprawie koncentracji³⁰. Właściwe jest więc stosowanie w takim przypadku kryterium kwalifikowanej, a nie zwykłej bezprawności. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na wyrok z 2007 roku w sprawie C-282/05 *Holcim* przeciwko Komisji³¹, w którym ETS zastosował kryterium kwalifikowanej bezprawności przy rozstrzygnięciu o odpowiedzialności Komisji za unieważnioną decyzję o nałożeniu grzywny na spółkę Holcim. Mimo iż decyzja Komisji została wydana w związku z zarzutem naruszenia przez spółkę art. 81 TWE (obecnie art. 101 TFUE), w opinii Marka Krzysztofa Kolasińskiego w wyroku tym Trybunał potwierdził regułę stosowania standardu kwalifikowanej bezprawności w przypadku roszczeń odszkodowawczych o naprawienie szkód wyrządzonych przez indywidualne akty Komisji także w ramach kontroli koncentracji³². W wyroku w sprawie *Holcim* Trybunał potwierdził stanowisko wyrażone w wyrokach *Brasserie du Pêcheur* i *Bergaderm*, uznając, że powstanie odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty w przypadku, gdy rozpatrywana jest niezgodność z prawem aktu prawnego, zależy od spełnienia przesłanki „wystarczająco istotnego naruszenia normy prawnej, która przyznaje jednostkom określone uprawnienia”. W odniesieniu do tej przesłanki decydującym kryterium dla stwierdzenia, że naruszenie prawa wspólnotowego

²⁸ B.P. Wróblewski, *Pozaumowna odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 39–40.

²⁹ *Ibidem*, s. 41–42.

³⁰ Por. art. 2 i 8 rozporządzenia 139/2004, w których mowa o kryteriach kontroli koncentracji i kompetencjach decyzyjnych Komisji; zob. także pkt 132 wyroku T-351/03 w sprawie *Schneider*, *op. cit.*

³¹ Zob. wyrok w sprawie C-282/05 (*Holcim AG*), *op. cit.*

³² M.K. Kolasiński, *Odpowiedzialność odszkodowawcza Wspólnoty Europejskiej za szkody wyrządzone przy kontroli koncentracji*, „Glosa” 2008, nr 3, s. 114.

jest wystarczająco istotne, jest „oczywiste i poważne naruszenie przez instytucję wspólnotową granic przysługującego jej uznania”³³.

Sądy wspólnotowe w sprawie *Schneider Electric* podtrzymały linię orzecniczą ukształtowaną przez rozstrzygnięcia w sprawach *Brasserie du Pêcheur*, *Bergaderm* oraz *Holcim*. Zarówno Sąd Pierwszej Instancji w wyroku T-351/03, jak i Trybunał rozpatrujący odwołanie od tego wyroku w postępowaniu C-440/07P przywołały ustalone w orzecznictwie przesłanki odpowiedzialności pozaumownej Unii, które muszą być łącznie spełnione: bezprawność postępowania zarzucanego instytucjom, rzeczywisty charakter szkody oraz istnienie związku przyczynowego między zarzucanym postępowaniem a powoływaną szkodą. SPI i ETS powołały się w tej sytuacji na zasadę, że gdy jako podstawę skargi odszkodowawczej powołuje się niezgodność z prawem aktu prawnego, Unia ponosi odpowiedzialność tylko w przypadkach „wystarczająco istotnego naruszenia przepisu prawa mającego na celu ustanowienie uprawnień na korzyść jednostek. Kryterium decydującym w tym względzie jest oczywiste i poważne naruszenie przez instytucję wspólnotową granic przysługującego jej swobodnego uznania”³⁴.

2. Swoboda uznania Komisji w sprawach koncentracji a kontrola sądowa jej decyzji

Znaczny zakres swobodnego uznania Komisji przy ocenie wpływu koncentracji na konkurencję implikuje zakres kontroli wykonywanej przez sądy unijne nad decyzjami Komisji w sprawach koncentracji. Zakres i kryteria sądowej kontroli decyzji Komisji dotyczącej koncentracji wskazał SPI w wyroku z 2002 roku w sprawie T-5/02 *Tetra Laval*. Sąd stwierdził, że kontrola wykonywania uprawnień dyskrecjonalnych Komisji w dziedzinie koncentracji sprawowana przez sąd wspólnotowy „powinna być dokonana z uwzględnieniem granic uznania, które wytyczają normy o charakterze ekonomicznym, stanowiące część przepisów dotyczących koncentracji”³⁵. Twierdzenie to podtrzymał Trybunał w sprawie C-12/03, rozpatrując odwołanie od przytoczonego wyroku. W sprawie tej Komisja stwierdziła, że sąd, stawiając jej wymogi dotyczące materiału dowodowego przy podejmowaniu decyzji w sprawach koncentracji, naruszył przysługujący Komisji szeroki zakres uznania w dziedzinie ekonomicznej, a tym samym naruszył art. 230 TWE (obecnie art. 263 TFUE), przekraczając przyznany mu zakres kontroli. Trybunał w odpowiedzi na zarzuty potwierdził wskazane przez sąd kryteria sądowej kontroli decyzji Komisji. Stwierdził, iż Komisji przysługuje szeroki zakres uznania przy dokonywaniu przez nią ocen o charakterze ekonomicznym, ale nie oznacza to, że sąd ma powstrzymywać się od kontroli interpretacji danych natury ekonomicznej dokonanej przez Komisję. Sąd wspólnotowy „powinien dokonać weryfikacji nie tylko materialnej dokładności przytoczonego materiału dowodowego, jego ścisłości i spójności, ale także kontroli tego, czy te materiały stanowią zbiór istotnych

³³ Zob. wyrok w sprawie C-282/05 (*Holcim AG*), *op. cit.*, pkt 47.

³⁴ Wyrok T-351/3 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 113–115; wyrok C-440/07P (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 160.

³⁵ Wyrok SPI z 25.10.2002 r. w sprawie T-5/02 *Tetra Laval przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2002, s. II-04381, pkt 119.

danych, które należy wziąć pod uwagę w celu oceny złożonej sytuacji”³⁶. Z powyższego wynika, że orzecznictwo wspólnotowe ustanawia dość szeroki zakres sądowej kontroli decyzji Komisji w sprawach koncentracji. Sądy mogą nie tylko rozpatrywać kwestię naruszenia prawa przez Komisję, ale również dokonywać oceny zebranego materiału dowodowego, nawet natury ekonomicznej.

W trakcie postępowania przed SPI w sprawie T-351/03, jeszcze przed przystąpieniem do rozpatrywania, czy spełnione zostały przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej Unii, poruszona została kwestia wpływu nadmiernego obostrzania zasad odpowiedzialności na skuteczność działań Komisji w zakresie ochrony konkurencji. Komisja podniosła bowiem, że uzależnienie jej odpowiedzialności odszkodowawczej od spełnienia wyżej wskazanych przesłanek stanowić będzie poważną ingerencję w jej swobodę uznania i może ją pozbawić zdolności do wykonywania w pełni funkcji regulatora konkurencji „z uwagi na skutek hamujący kontrolę koncentracji, jaki mógłby wynikać z ryzyka konieczności pokrycia szkód podnoszonych przez dane przedsiębiorstwa”³⁷. Sąd zgodził się, że skutek taki mógłby powstać w przypadku, „gdyby pojęcie istotnego naruszenia prawa wspólnotowego było rozumiane jako obejmujące wszelkie błędy lub zawinienia, które (...) wpisują się w zakres normalnego zachowania instytucji zobowiązanej do dbania o stosowanie reguł konkurencji, które są złożone, delikatne i podlegają szerokiej swobodzie interpretacyjnej”³⁸. Nie może więc zostać uznane za wystarczająco istotne naruszenie prawa unijnego działanie bezprawne, które „może być wytłumaczone obiektywnymi ograniczeniami, jakie nałożone są na działania instytucji i jej urzędników z uwagi na skutek przepisów regulujących kontrolę koncentracji”³⁹. Nie oznacza to jednak, że decyzje Komisji w sprawach koncentracji w ogóle nie mogą być badane przez sądy unijne w celu stwierdzenia odpowiedzialności Unii. Zgodnie ze stanowiskiem SPI odpowiedzialność Unii do naprawienia szkód wynikłych z zachowania instytucji powstaje „w przypadku gdy zachowanie to wyraża się w akcie oczywiście sprzecznym z przepisem prawa i znacząco szkodliwym dla interesów stron trzecich wobec instytucji i nie może być ani uzasadnione, ani wytłumaczone szczególnymi ograniczeniami, jakie nałożone są w obiektywny sposób na służbę w ramach jej normalnego funkcjonowania”⁴⁰. W opinii sądu, taka definicja progu powstania odpowiedzialności „chroni margines swobody działania oraz swobodę oceny, z jakich powinien korzystać, w interesie ogólnym, wspólnotowy regulator konkurencji, (...) nie pozwalając, aby ciężar konsekwencji oczywistych i niewybaczalnych naruszeń spoczywał na stronach trzecich”⁴¹.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na wyrok SPI w sprawie T-212/03 *MyTravel Group przeciwko Komisji*, wydany 9 września 2008 roku, a więc już po orzeczeniu sądu w sprawie *Schneider Electric*, a przed orzeczeniem odwoławczym Trybunału. Źródłem sporu było wydanie przez Komisję decyzji zakazującej brytyjskiej spółce MyTravel Group połączenia

³⁶ Wyrok ETS z 15.02.2005 r. w sprawie C-12/03 P *Komisja przeciwko Tetra Laval*, Zb. Orz. 2005, s. I-01113, pkt 38–39.

³⁷ Wyrok w sprawie T-351/3 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 121.

³⁸ *Ibidem*, pkt 122.

³⁹ *Ibidem*, pkt 123.

⁴⁰ *Ibidem*, pkt 124.

⁴¹ *Ibidem*, pkt 125.

z First Choice. Sąd unieważnił zaskarżoną przez spółkę decyzję ze względu na uchybienia w analizach Komisji, która nie wykazała w wystarczający sposób negatywnych skutków koncentracji. Następnie MyTravel Group wniosła skargę o naprawienie szkód spowodowanych przez unieważnioną decyzję. Sąd przyjął linię rozumowania z wyroku T-351/03, stwierdzając, iż pojęcie wystarczająco istotnego naruszenia prawa wspólnotowego koniecznego dla powstania odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty nie obejmuje błędów lub zawinień, które nie wykraczają poza zakres normalnego zachowania instytucji zobowiązanej do dbania o stosowanie reguł konkurencji. W kluczowym dla sprawy twierdzeniu sąd orzekł, że „okoliczności, iż Sąd Pierwszej Instancji stwierdził nieważność decyzji Komisji uznającej koncentrację za niezgodną ze wspólnym rynkiem, nie można zrównać bez żadnej dalszej analizy ze stwierdzeniem wystarczająco istotnego naruszenia, a zatem nie jest ona sama w sobie wystarczająca dla powstania odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty. W szczególności proste błędy w ocenie oraz nieprzedstawienie właściwych dowodów ustalone w ramach skargi o stwierdzenie nieważności nie wystarczają same w sobie, aby wyczerpać znamiona oczywistego i poważnego naruszenia granic uznania przysługującego Komisji w dziedzinie kontroli koncentracji”⁴². W dalszych wywodach sąd potwierdził swoją wcześniejszą linię orzeczniczą, zwracając uwagę na fakt, iż w przypadku kontroli koncentracji analizy ekonomiczne, konieczne do zakwalifikowania danej operacji jako zgodnej lub nie ze wspólnym rynkiem, „są co do zasady trudnymi wypowiedziami intelektualnymi, do których mogą się wkraść pewne braki, takie jak przybliżenia, niespójności, a nawet pominięcia”. Sąd argumentował, iż Komisja dysponuje uznaniem w celu zachowania kontroli nad wspólnotową polityką konkurencji, co oznacza, że „nie można od niej oczekiwać bezwzględnie stałej i niezmiennej praktyki w ramach wdrażania stosownych przepisów, a w związku z tym że korzysta ona z pewnej swobody działania przy wyborze instrumentów ekonometrycznych, jakie ma do dyspozycji, a także przy wyborze stosownego podejścia do badania zjawiska, o ile wybory te nie są oczywiście sprzeczne z przyjętymi zasadami dyscypliny ekonomicznej i są wprowadzane w życie w sposób konsekwentny”⁴³.

Reasumując, zaznaczyć należy, iż z twierdzeń wstępnych sądu w sprawie *Schneider*, potwierdzonych przez Sąd w sprawie *MyTravel* i przyjętych również przez Trybunał w postępowaniu odwoławczym w sprawie *Schneider*, wynika, że w przypadku roszczeń odszkodowawczych o naprawienie szkody przez akty wydawane przez Komisję w ramach kontroli koncentracji w grę wchodzi szczególna postać kwalifikowanej bezprawności. Odpowiedzialność Unii w takim przypadku powstaje tylko wtedy, gdy spełniona jest przesłanka oczywistej sprzeczności z prawem aktu, jego znaczącej szkodliwości dla interesów stron trzecich wobec instytucji oraz niemożności uzasadnienia aktu szczególnymi ograniczeniami nałożonymi na służbę w ramach jej normalnego funkcjonowania. Oczywiście należy uwzględnić w tym przypadku także przesłanki ogólne odpowiedzialności, czyli rzeczywisty charakter szkody oraz istnienie związku przyczynowego między zarzucanym postępowaniem a szkodą.

⁴² Wyrok SPI z 9.09.2008 r. w sprawie T-212/03 *MyTravel Group przeciwko Komisji*, Zb. Orz. 2008, s. II-01967, pkt 40–43.

⁴³ *Ibidem*, pkt 80–83.

Stanowisko Sądu Pierwszej Instancji

1. Przestanka wystarczająco istotnego naruszenia przepisu prawa przyznającego uprawnienia jednostce

W postępowaniu w sprawie T-351/03 spółka Schneider oparła swe roszczenia odszkodowawcze o fakt, iż Komisja popełniła błędy w analizie i ocenie wpływu koncentracji na konkurencję stwierdzone w wyroku T-310/01, w którym sąd unieważnił negatywną dla spółki decyzję, zarzucając Komisji, że „przeceniła siłę gospodarczą nowego podmiotu”, „nie doceniła siły gospodarczej (...) dwóch ważnych konkurentów podmiotu” oraz popełniła wiele innych błędów i uchybień w analizach ekonomicznych⁴⁴. W odpowiedzi na żądanie spółki sąd stwierdził wprawdzie, że „oczywiste i poważne błędy w analizie ekonomicznej leżące u podstaw decyzji wydawanych w ramach polityki konkurencji mogą stanowić wystarczająco istotne naruszenie prawa, aby powstała odpowiedzialność pozaumowna Wspólnoty”. Jednakże zauważył również, iż analizy ekonomiczne dokonywane przez Komisję są zazwyczaj bardzo złożone, ponadto muszą być dokonane w ograniczonym terminie, wobec czego mogą do nich „wkraść się pewne braki, takie jak przybliżenia, niespójności, a nawet pominięcia”, co nie zawsze stanowi okoliczność wystarczającą do powstania odpowiedzialności Wspólnoty. Sąd wyraził opinię, że uchybienia w decyzji o zakazie koncentracji, które „nie wywołały konsekwencji dla dalszego biegu postępowania, a w szczególności takie, które nie pozbawiły przedsiębiorstw będących stronami możliwości uzyskania decyzji korzystnej dla dokonania koncentracji”, nie mogą powodować odpowiedzialności odszkodowawczej Wspólnoty⁴⁵. Sąd nie doszukał się więc w analizach ekonomicznych Komisji i jej rozstrzygnięciu merytorycznym oczywistego i poważnego naruszenia normy prawnej⁴⁶.

Kolejnym wskazywanym przez Schneider źródłem szkody były nieprawidłowości dotyczące jej prawa do obrony. Nieprawidłowości te stały się więc przedmiotem badania sądu. Zwrócił on uwagę na to, iż z art. 18 rozporządzenia nr 4064/89⁴⁷ wynika, że przedsiębiorstwa, jako adresaci decyzji mających znaczny wpływ na ich interesy, powinny mieć możliwość skutecznego przedstawienia swego stanowiska i w tym celu powinny być w wyrażnie i w odpowiednim czasie poinformowane o istocie zarzutów podnoszonych przeciw zgłaszanej przez nie koncentracji. Przepis ten ustanawia więc uprawnienia na rzecz przedsiębiorstw będących stronami w postępowaniu w sprawach koncentracji. Sąd podkreślił rolę pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, stwierdzając, iż pismo to jest jedną z podstawowych gwarancji prawidłowego przebiegu wspólnotowych procedur administracyjnych i ma szczególne znaczenie w postępowaniach w sprawach kontroli koncentracji. Sąd, opierając

⁴⁴ Wyrok w sprawie T-310/01 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 256, 257, 296, 404–419, 444, 445, 453–465.

⁴⁵ *Ibidem*, pkt 129–132, 134, 138, 139.

⁴⁶ *Ibidem*, pkt 181–186.

⁴⁷ Rozporządzenie Rady (EWG) nr 4064/89 z 21.12.1989 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE 1990, L257/13. Art. 18 ust. 1 nakłada na Komisję obowiązek umożliwienia stronom, na każdym etapie procedury, wyrażania opinii w sprawie kierowanych przeciw nim zarzutów. Na mocy ust. 2 tego artykułu Komisja, podejmując decyzję, może oprzeć się jedynie na zarzutach, w stosunku do których strony mogły przedstawić swoje uwagi. Treść art. 18 pozostała niezmieniona w obowiązującym obecnie rozporządzeniu nr 139/2004.

się na ustaleniach z wyroku w sprawie T-310/01⁴⁸, stwierdzającego nieważność decyzji Komisji zakazującej koncentracji, uznał, że Komisja „nie przedstawiła w sposób wystarczająco wyraźny i precyzyjny zarzutu wobec zgodności koncentracji ze wspólnym rynkiem”, przez co pozbawiła skarżącą możliwości podważenia zasadności tego zarzutu oraz skutecznego przedstawienia środków zaradczych. W opinii sądu fakt ten stanowił „oczywiste i poważne” naruszenie art. 18 rozporządzenia nr 4064/89. Ponieważ umieszczenie takiej wzmianki nie przedstawiało żadnej szczególnej trudności technicznej ani nie wymagało żadnego dodatkowego badania, brak wzmianki, a tym samym naruszenie prawa do obrony, „nie znajduje ani uzasadnienia, ani wytłumaczenia w szczególnych ograniczeniach nałożonych obiektywnie na działania służb Komisji”. W świetle powyższych ustaleń Sąd stwierdził, że uchybienie to pociąga za sobą obowiązek naprawienia przez Wspólnotę powstałej w jego wyniku szkody⁴⁹.

2. Przesłanka rzeczywistego charakteru szkody i związku przyczynowego

Szkoda, na którą powołała się spółka Schneider, uzasadniając swe żądanie główne w postępowaniu przed sądem, wynikała ze straty finansowej, którą dla spółki spowodował obowiązek odsprzedaży aktywów Legrand po cenie niższej od ceny, po której spółka je nabyła. Spółka domagała się odszkodowania równego całkowitej stracie wartości, jakie aktywa te doznały w okresie pomiędzy ich nabyciem a zbyciem, włączając w to spadek ich wartości wskutek fiaska planów spółki związanych z koncentracją (spółka utraciła możliwość uzyskania korzyści, jakie spodziewano się osiągnąć w związku z koncentracją, co spowodowało dodatkowy spadek cen akcji) oraz wskutek ukształtowania się negatywnego wizerunku firmy, co spowodowała negatywna decyzja Komisji. Obowiązek zbycia aktywów Legrand wynikał z decyzji Komisji nakazującej oddzielenie się spółek, uznanej następnie w wyroku T-310/01 za nieważną⁵⁰. Sąd nie doszukał się jednak „wystarczająco ścisłego” związku przyczynowego między przywoływaną przez spółkę szkodą a naruszeniem jej prawa do obrony. Unieważnienie decyzji o zakazie koncentracji nie skutkowało dla Komisji obowiązkiem uznania przedmiotowej koncentracji za zgodną ze wspólnym rynkiem, nie istnieje bowiem żadne domniemanie zgodności ze wspólnym rynkiem zgłaszanej koncentracji. Komisja była jedynie zobowiązana do wznowienia kontroli koncentracji. Nie można więc wykluczyć, że w wyniku ponownej kontroli koncentracja zostałaby uznana za niezgodną ze wspólnym rynkiem. Sąd zwrócił uwagę na fakt, że „wada zidentyfikowana w decyzji stwierdzającej niezgodność ze wspólnym rynkiem nie pozbawiła Schneider żadnego prawa do uzyskania decyzji stwierdzającej (...) zgodność koncentracji ze wspólnym rynkiem”. A tylko pozbawienie Schneider prawa do uzyskania decyzji pozytywnej mogłoby uzasadniać uznanie za szkodę wszelkich konsekwencji finansowych pozbawienia tego prawa, poniesionych przy wprowadzeniu w życie decyzji Komisji nakazującej rozdzielenie spółek,

⁴⁸ Wyrok w sprawie T-310/01 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 445 i 453.

⁴⁹ Wyrok w sprawie T-351/3 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 140, 147–149, 152, 154, 155.

⁵⁰ Zob. przypis 7 i 9.

w szczególności wynikających z obowiązku zbycia aktywów oraz kosztów administracyjnych (m.in. doradztwo prawne i bankowe). Z powyższego wynika zatem, iż „Schneider nie może zasadnie twierdzić, że poniosła, z uwagi na wadę decyzji stwierdzającej niezgodność ze wspólnym rynkiem, szkodę równą całej stracie wartości aktywów Legrand (...) z braku wystarczająco bezpośredniego związku przyczynowego pomiędzy tą szkodą a naruszeniem powodującym powstanie odpowiedzialności Wspólnoty”⁵¹.

Sąd potwierdził natomiast, że zaistniał wystarczająco ścisły związek przyczynowy pomiędzy popełnionym przez Komisję naruszeniem a dwoma rodzajami szkody poniesionej przez spółkę. Pierwsza z tych szkód to „koszty konsultacji, honorariów i koszty administracyjne (...) poniesione przez przedsiębiorstwo w ramach udziału we wznowionym postępowaniu w sprawie kontroli koncentracji”, które to wznowienie stało się konieczne ze względu na stwierdzenie nieważności decyzji Komisji uznającej tę koncentrację za niezgodną ze wspólnym rynkiem. Druga szkoda związana była natomiast z „obniżeniem ceny zbycia aktywów Legrand, przyznanym na rzecz Wendel-KKR, w celu uzyskania odroczenia ostatecznej daty zbycia”. Schneider musiała obniżyć cenę, aby zrekompensować ryzyko obniżenia wartości sprzedawanych aktywów Legrand, na jakie Wendel-KKR naraziła się, zgadzając się na odroczenie dojścia sprzedaży do skutku aż do czasu wydania wyroków w toczących się wówczas sprawach T-310/01 oraz T-77/02. Sąd uznał, że zamieszczenie w umowie sprzedaży aktywów Legrand klauzuli o odroczeniu terminu jej realizacji wynikało ze „słusznego domagania się przez Schneider wydania decyzji w sprawie zgodności koncentracji ze wspólnym rynkiem”. Sąd zauważył, że to właśnie uzasadniony obowiązek odroczenia realizacji sprzedaży akcji Legrand doprowadził skarżącą spółkę do przyznania na rzecz Wendel-KKR „obniżki ceny sprzedaży akcji Legrand w stosunku do ceny, jaką spółka uzyskaby w przypadku pewnej sprzedaży dokonanej przy braku decyzji stwierdzającej niezgodność ze wspólnym rynkiem”. Szkoda poniesiona w ten sposób przez Schneider w opinii sądu równa była różnicy pomiędzy uzgodnioną ceną sprzedaży a ceną, jaką spółka mogłaby uzyskać od nabywcy, gdyby dysponowała po zakończeniu pierwszego postępowania w sprawie kontroli koncentracji zgodną z prawem decyzją (niezależnie od tego, czy byłaby ona dla spółki pozytywna czy negatywna)⁵².

W przedmiotowej sprawie sąd rozważył także poruszoną przez Komisję kwestię przyczynienia się spółki Schneider do powstania poniesionej przez nią szkody. Sąd stwierdził, że Schneider, nabywając akcje Legrand, powołała się na odstępstwo od zasady zawieszającego skutku koncentracji, przewidziane w art. 7 ust. 3. rozporządzenia nr 4064/89. Uzyskując możliwość uniknięcia zawieszenia koncentracji, spółka Schneider w ocenie sądu musiała zdawać sobie sprawę z faktu, iż dokonana koncentracja może zostać uznana za niezgodną ze wspólnym rynkiem, a kontrola Komisji może zakończyć się wydaniem decyzji nakazującej rozdzielenie przedsiębiorstw. W ten sposób sąd wykazał, że przedsiębiorstwo „samo przyczyniło się do powstania poniesionej przez nie szkody, przyjmując na siebie rzeczywiste ryzyko uznania za niezgodną z prawem, *a posteriori*, koncentracji (...), a w konsekwencji możliwości przymusowej odsprzedaży nabytych aktywów”. W takiej sytuacji sąd uznał

⁵¹ Wyrok w sprawie T-351/3 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 278, 280, 282, 283, 286, 292.

⁵² *Ibidem*, pkt 298–302, 316, 317.

spółkę Schneider za odpowiedzialną za jedną trzecią szkody, jakiej doznała ona z uwagi na obniżenie ceny sprzedaży⁵³.

Stwierdzenie o przyczynieniu się Schneider do strat nie miało rzecz jasna zastosowania do szkody spowodowanej koniecznością udziału spółki we wznowionym postępowaniu, gdyż „udział ten był niezależny od daty dokonania koncentracji”⁵⁴.

Na podstawie powyższych ustaleń sąd wydał wyrok, w którym zobowiązał Wspólnotę do zwrotu spółce Schneider kosztów udziału we wznowionym postępowaniu w sprawie kontroli koncentracji oraz do naprawienia w dwóch trzecich szkody poniesionej przez spółkę z powodu obniżki ceny zbycia Legrand, którą spółka musiała przyznać nabywcy w zamian za odroczenie ostatecznego terminu przeprowadzenia sprzedaży.

Opinia rzecznika generalnego Dámaso Ruiz-Jarabo Colomera

Przed przystąpieniem do analizy stanowiska Trybunału warto zwrócić uwagę na opinię, jaką w przedmiotowej sprawie przedstawił rzecznik generalny Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer⁵⁵. Rzecznik zajął się przede wszystkim badaniem związku przyczynowego między popełnionym naruszeniem a wyrządzoną spółce Schneider szkodą. Stwierdził on, iż taki związek przyczynowy nie zachodzi, gdyż poniesiona przez spółkę szkoda nie wynikała z naruszenia Komisji w sposób bezpośredni, natychmiastowy i wyłączny. Rzecznik generalny argumentował, że obniżenie ceny sprzedaży Legrand poczynione na rzecz Wendel-KKR nie wynikało z niezgodnego z prawem charakteru działania Komisji, lecz „jest wyrazem wolnej woli Schneider w prowadzeniu interesów z jej kontrahentami”⁵⁶. Nic nie zmuszało bowiem Schneider do zawarcia umów sprzedaży tak wcześnie (tj. już 26 lipca 2002 roku), ponieważ termin wyznaczony przez Komisję do rozdzielenia spółek był wystarczający do tego, by znaleźć odpowiedniego nabywcę, który zapłaciłby cenę adekwatną do wartości akcji. Zachowanie spółki Schneider, która tak wcześnie zawarła umowę sprzedaży „rodzi podejrzenie, iż zamierzała ona przede wszystkim dokonać transakcji z Wendel-KKR, a kontynuowanie koncentracji traktowała jako sytuację czysto hipotetyczną”. Podejrzenie to zostało, zdaniem rzecznika, uprawdopodobnione faktem, że Schneider zamiast zająć się ratowaniem koncentracji we wznowionym, wskutek stwierdzenia nieważności obu decyzji, postępowaniu przed Komisją, „wolała raczej wykonać umowę zawartą z nabywcą”⁵⁷. Ponadto, Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer podniósł, że związek przyczynowy między szkodą a nieważnością decyzji Komisji został zerwany na skutek zachowania spółki Schneider. Spółka zbyła bowiem akcje Legrand na rzecz Wendel-KKR, nie będąc do tego prawnie zobowiązana, gdyż w chwili wykonywania umowy sprzedaży decyzja nakazująca rozdzielenie spółek została już uznana za nieważną. Dopełnienie sprzedaży miało więc charakter

⁵³ *Ibidem*, pkt 328–330, 332, 334.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 333.

⁵⁵ Opinia rzecznika generalnego Dámaso Ruiz-Jarabo Colomera z dnia 3.02.2009 r. w sprawie C-440/07P *Komisja przeciwko Schneider Electric*, <http://curia.europa.eu>.

⁵⁶ *Ibidem*, pkt 143.

⁵⁷ *Ibidem*, pkt 145 i 146.

dobrowolny. Rzecznik stwierdził, że gdyby Schneider rzeczywiście chciała doprowadzić do skutku koncentrację z Legrand, wycofałaby się ze sprzedaży, powołując się na klauzulę umożliwiającą odstąpienie od umowy⁵⁸.

Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer zgodził się z stanowiskiem sądu, że spółka Schneider przyczyniła się do powstania szkody poprzez fakt, że podjęła ona znaczne ryzyko, zdając się na wyjątek przewidziany w rozporządzeniu nr 4064/89, i przeprowadziła koncentrację, zanim Komisja wydała decyzję w tej sprawie. W związku z tym, że „każdy rozsądny przedsiębiorca musi być świadomy skutków wynikających z negatywnej oceny koncentracji przez tę instytucję wspólnotową, która implikuje wydanie decyzji o rozdzieleniu”, w zakresie wspomnianego ryzyka wchodzi, zdaniem rzecznika, konieczność poniesienia skutków wynikających z decyzji nakazującej rozdzielenie połączonych już przedsiębiorstw⁵⁹.

W świetle powyższych ustaleń, Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer zaproponował, by Trybunał uchylił wyrok SPI w sprawie T-351/03 w części, w której zobowiązał on Wspólnotę do naprawienia w dwóch trzecich szkody poniesionej przez Schneider z powodu obniżki ceny zbycia Legrand, jaką spółka musiała zaoferować za odroczenie dojścia do skutku sprzedaży⁶⁰.

Stanowisko Trybunału Sprawiedliwości

1. Przesłanka wystarczająco istotnego naruszenia przepisu prawa przyznającego uprawnienia jednostce

W postępowaniu odwoławczym Trybunał odniósł się do zarzutu Komisji, która nie zgadzała się z zakwalifikowaniem jej uchybienia proceduralnego jako „oczywistego i poważnego” naruszenia prawa. Trybunał podtrzymał twierdzenia sądu, argumentując, że zawarcie w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów wzmianki o zarzutach przeciwko koncentracji Schneider i Legrand nie nastręczało żadnych szczególnych i dodatkowych trudności, gdyż „nie wymagało przeprowadzenia pełnego dowodu zasadności tego zarzutu (...) a przeprowadzenie takiego dowodu może zostać ukończone dopiero w toku postępowania”. Natomiast Komisja powinna, zdaniem Trybunału, wskazać w piśmie w sposób jasny i precyzyjny przyczynę, dla której zgłoszona koncentracja może zostać uznana za niedozwoloną⁶¹.

W dalszych wywodach Trybunał uznał za bezsporne, iż naruszony zachowaniem Komisji przepis art. 18 rozporządzenia nr 4064/89 ma na celu ustanowienie uprawnień na korzyść jednostek. Trybunał, dzieląc stanowisko sądu, zwrócił uwagę na doniosłą rolę, jaką odgrywa pismo w sprawie przedstawienia zarzutów przy urzeczywistnianiu zasady poszanowania prawa do obrony w postępowaniu przed Komisją. Uznał, że „brak wystarczająco jasnego i precyzyjnego sformułowania dotyczącego kwestii zarzutu w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów nie tylko uniemożliwił uświadomienie temu przedsiębiorstwu

⁵⁸ *Ibidem*, pkt 155–157.

⁵⁹ *Ibidem*, pkt 149.

⁶⁰ *Ibidem*, pkt 189.

⁶¹ Wyrok w sprawie C-440/07P (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 94–95, 130–133.

ryzyka uznania koncentracji za niezgodną ze wspólnym rynkiem, ale mógł wręcz (...) odstąpić od przygotowania propozycji odpowiednich środków zaradczych”⁶².

Trybunał w postępowaniu odwoławczym podtrzymał więc stanowisko Sądu Pierwszej Instancji, który zakwalifikował zachowanie Komisji jako spełniające przesłankę oczywistego i poważnego naruszenia normy prawnej, mającej na celu ustanowienie uprawnień na rzecz jednostki.

2. Przesłanka rzeczywistego charakteru szkody i związku przyczynowego

Przeprowadzona przez Trybunał analiza kwestii istnienia związku przyczynowego między szkodą a uchybieniem Komisji nie jest zbyt obszerna. Trybunał dokonał tej analizy w odpowiedzi na zarzuty Komisji, która podnosiła, iż wobec wydania wyroku w sprawie T-77/02 stwierdzającego nieważność decyzji o rozdzieleniu Schneider nie była zobowiązana do sprzedaży już 10 grudnia 2002 roku aktywów Legrand, a sprzedaż ta „stanowiła warunek *sine qua non* powstania rozpatrywanej szkody”⁶³. Trybunał zwrócił uwagę na fakt, że Schneider doprowadziła do skutku sprzedaż aktywów Legrand, znając wyrok Sądu Pierwszej Instancji stwierdzający nieważność negatywnej decyzji w sprawie koncentracji. Wyrok ten został bowiem wydany wcześniej, bo już 22 października 2002 roku. Ponadto spółka już w momencie zawierania umowy z Wendel-KKR, tj. 26 lipca 2002 roku, wiedziała o tym, że Komisja odroczyła do 5 lutego 2003 roku termin rozdzielenia. W związku z powyższym Trybunał ustalił, że spółka nie była zmuszona do zawierania i wykonywania umowy z Wendel-KKR tak wcześnie, czyli odpowiednio 26 lipca i 10 grudnia 2002 roku. Trybunał wyciągnął więc wniosek, iż spółka podjęła decyzję o rezygnacji z możliwości rozwiązania umowy o sprzedaży aktywów Legrand z obawy to, że po ponownym przeprowadzeniu postępowania w sprawie koncentracji, i pomimo zaproponowania środków zaradczych, nie uzyska ona decyzji uznającej koncentrację za zgodną ze wspólnym rynkiem. Natomiast „logicznym skutkiem” stwierdzenia nieważności decyzji negatywnej i decyzji o rozdzieleniu powinien być udział Schneider we wznowionym postępowaniu w sprawie pogłębionej kontroli koncentracji. W takiej sytuacji spółka albo uzyskałaby decyzję uznającą koncentrację ze wspólnym rynkiem i nie byłaby zobowiązana do sprzedaży akcji Legrand, albo uzyskałaby decyzję negatywną i wówczas obowiązek sprzedaży byłby skutkiem prawnym uznania koncentracji za niezgodną ze wspólnym rynkiem i od początku nie stanowiłby szkody podlegającej naprawieniu, gdyż sprzedaż taka mieści się w granicach zwykłego ryzyka podejmowanego przez przedsiębiorstwo korzystające z wyjątku przewidzianego w art. 7 ust 3 rozporządzenia nr 139/2004. W świetle powyższych ustaleń Trybunał stwierdził, iż „sąd (...) dokonał błędnej kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych, skoro bezpośrednią przyczyną wskazywanej szkody była decyzja Schneider – do podjęcia której nie była ona zobowiązana w ramach procedury sprzedaży wszczętej w opisywanych wyżej

⁶² *Ibidem*, pkt 162–173.

⁶³ *Ibidem*, pkt 186 i 187.

okolicznościach – o tym, by pozwolić na dojście sprzedaży do skutku w dniu 10 grudnia 2002 roku”⁶⁴.

Trybunał uwzględnił tym samym zarzuty Komisji, a także przychylił się do opinii rzecznika generalnego Dámaso Ruiz-Jarabo Coromel. Trybunał orzekł, że między szkoda poniesioną przez Schneider w wyniku obniżenia ceny sprzedaży aktywów Legrand a uchybieniem Komisji nie istnieje bezpośredni związek przyczynowy. Wobec tego uchylił wyrok SPI w sprawie T-351/03 w części, w której zobowiązywał on Wspólnotę do naprawienia w dwóch trzecich szkody poniesionej przez Schneider z powodu obniżki ceny zbycia Legrand.

Podsumowanie

1. Zasady odpowiedzialności państw członkowskich a zasady odpowiedzialności Unii za szkody wyrządzone przy kontroli koncentracji

Pierwszym wnioskiem, jaki nasuwa się po przeprowadzeniu analizy sprawy *Schneider Electric*, jest stwierdzenie, że zasady odpowiedzialności deliktowej Unii są łagodniejsze niż państw członkowskich. Jak wskazuje Józef Jan Skoczylas, „polski system prawny w sposób pełniejszy i korzystniejszy dla jednostki reguluje odpowiedzialność odszkodowawczą władzy publicznej. Przejawem tego jest zrezygnowanie przez ustawodawcę polskiego z warunku naruszenia normy prawnej przyznającej jednocześnie określone prawa jednostce oraz z warunku kwalifikowanej bezprawności”. Uwaga powyższa dotyczy również prawa francuskiego, w którym do pociągnięcia do odpowiedzialności władzy publicznej wystarczy „zwykła błędna interpretacja normy prawnej”⁶⁵. Z kolei Nina Półtorak wskazuje, iż orzecznictwo sądów wspólnotowych różnicuje kryteria, które mają być brane pod uwagę przy rozstrzyganiu o odpowiedzialności odszkodowawczej Wspólnoty i państw członkowskich. Stwierdza, że „Trybunał nie chce ograniczać odpowiedzialności państw w podobny sposób, w jaki jest ograniczona odpowiedzialność pozakontraktowa Wspólnot”⁶⁶. Mając na uwadze, iż rozporządzenie nr 139/2004 przewiduje możliwość przekazywania spraw z zakresu kontroli koncentracji między Komisją a właściwymi organami państw członkowskich⁶⁷, należy zgodzić się z opinią M.K. Kolasińskiego, że uzależnienie zakresu roszczeń odszkodowawczych w sprawach dotyczących koncentracji od tego, czy wadliwą decyzję wydała Komisja, czy organ krajowy, jest niedopuszczalne, bo w nieuzasadniony sposób różnicuje prawa podmiotów znajdujących się w podobnej sytuacji faktycznej. Ponadto przedsiębiorstwa nie mają wpływu na to, czy ich sprawą zajmował się będzie organ krajowy, czy Komisja⁶⁸. Idąc w ślad za M.K. Kolasińskim,

⁶⁴ *Ibidem*, pkt 200–205.

⁶⁵ J.J. Skoczylas, *Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez władzę publiczną*, Warszawa 2005, s. 330 i 334.

⁶⁶ N. Półtorak, *Odpowiedzialność odszkodowawcza...*, *op. cit.*, s. 289.

⁶⁷ Zob. art. 4 ust 4 i 5, art. 9 i art. 22 rozporządzenia Rady nr 139/2004.

⁶⁸ Zob. M. Szydło, *Kontrola operacji koncentracyjnych w prawie wspólnotowym. Wybrane zagadnienia prawne*, „Studia Europejskie” 2005, nr 4(36), s. 86 i nast.

należy więc sformułować postulat przyjęcia takich samych zasad odpowiedzialności odszkodowawczej państw członkowskich i Unii za szkody wyrządzone przy kontroli koncentracji.

2. Odpowiedzialność Komisji za błędy dotyczące analiz ekonomicznych

Kolejny nasuwający się wniosek to znaczna powściągliwość Sądu Pierwszej Instancji przy orzekaniu o spełnieniu przesłanki wystarczająco istotnego naruszenia prawa przez Komisję dokonującą błędnych analiz ekonomicznych. W postępowaniu w pierwszej instancji w sprawie T-351/03 sąd nie uznał roszczenia Schneider do odszkodowania z tytułu błędów w analizie i ocenie wpływu koncentracji na konkurencję. Błędy te zostały uznane przez sąd w wyroku T-310/01 za jeden z powodów unieważnienia decyzji Komisji. W analizowanej sprawie Sąd przyjął bardzo restryktywną interpretację przesłanki kwalifikowanej bezprawności, rozumiejąc ją jako zachowanie „oczywiście sprzeczne” z prawem i „znacząco szkodliwe dla interesów stron trzecich”, które ponadto „nie może być ani uzasadnione, ani wytłumaczone szczególnymi ograniczeniami, jakie nałożone są w obiektywny sposób na służbę”. W ten sposób sąd ograniczył prawo spółki do uzyskania pełnego odszkodowania, argumentując to potrzebą ochrony Komisji przed nadmiernym zaostżaniem odpowiedzialności, paraliżującym jej zdolność do regulowania konkurencji. Ponieważ w postępowaniu odwoławczym Schneider nie wniosła o ponowne rozpatrzenie jej roszczenia o odszkodowanie z powodu błędów w analizie ekonomicznej Komisji, Trybunał tą kwestią się już nie zajmował.

Zdaniem autora, do powyższego stanowiska sądu należy odnieść się negatywnie. Przede wszystkim trzeba pamiętać, że art. 7 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 1/2003 przyznaje Komisji prawo zastosowania wobec przedsiębiorstw naruszających prawo konkurencji środków zaradczych o charakterze strukturalnym⁶⁹. Środkiem takim może być w szczególności decyzja nakazująca podział przedsiębiorstwa, która może zostać podjęta w pewnych wyjątkowych przypadkach także po przeprowadzeniu koncentracji⁷⁰. Ponadto nie wydaje się, by świadomość możliwości pociągnięcia Unii do odpowiedzialności wpływała paraliżująco na urzędników Komisji badających kwestie koncentracji. W tej sprawie trafną uwagę wypowiedział M.K. Kolasiński: „Stopień identyfikacji urzędników z interesem majątkowym Wspólnoty nie jest aż tak duży, by wywołać mógł jakieś lęki, które uniemożliwiałyby im należyte wywiązywanie się ze swoich obowiązków”⁷¹.

Przyjęcie w przedmiotowej sprawie restryktywnej odpowiedzialności Unii za szkody wynikłe z błędnych analiz ekonomicznych, które stanowią przecież ważny materiał dowodowy w sprawach koncentracji, może wzbudzać niepokój. Niepokój tym większy, że sądy wspólnotowe często zgłaszały poważne zastrzeżenia co do jakości tych analiz. Taka sytuacja miała miejsce m.in. w wyroku ETS w sprawie C-12/03 *Tetra Laval przeciwko Komisji* i wyroku SPI w sprawie T-209/01 *General Electric/Honeywell*, w sprawie T-212/03 *MyTravel Group* czy w też

⁶⁹ Rozporządzenie Rady nr 1/2003 z 16.12.2002 r. w sprawie stosowania reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu, Dz. Urz. WE 2003, L1/001.

⁷⁰ M.K. Kolasiński, *Zakaz nadużywania pozycji dominującej dla oceny przewidywanych skutków koncentracji w prawie wspólnotowym*, „Głosa” 2008, nr 1, s. 91–92.

⁷¹ *Idem*, *Odpowiedzialność odszkodowawcza...*, op. cit., s. 119.

w związanym z analizowaną sprawą wyroku T-310/01 *Schneider*. We wszystkich tych wyrokach sądy wspólnotowe poddały krytyce jakość materiału dowodowego przedstawianego celem uzasadnienia decyzji zakazującej koncentracji, wytykając błędy w analizach ekonomicznych i arbitralność Komisji⁷². Ponadto sądy wspólnotowe w niektórych orzeczeniach kwestionowały stanowisko Komisji w zakresie środków zaradczych zaproponowanych przez łączące się przedsiębiorstwa, wskazując błędy w analizie wpływu tych środków na zapobieżenie negatywnym skutkom koncentracji. W szczególności Komisja krytykowana była za niedocenianie znaczenia zobowiązań dotyczących zachowań rynkowych i uwzględnianie tylko zachowań dotyczących struktury rynku⁷³. W orzecznictwie powyższe uchybienia są często podstawą do unieważnienia decyzji Komisji, jednak z reguły nie uzasadniają pociągnięcia Unii do odpowiedzialności odszkodowawczej, czemu dał wyraz SPI w szczególności w wyroku T-212/03 *MyTravel*⁷⁴. Jean-Mathieu Cot wyraził nawet opinię, że w obecnym stanie prawnym Komisja ma w zasadzie prawo do błędu w zakresie analiz ekonomicznych skutków koncentracji, błędy te nie są bowiem uważane przez sądy za wystarczająco poważne naruszenie prawa i nie pociągają za sobą uznania roszczeń odszkodowawczych Unii⁷⁵. Inny autor, Thien Uyen Do, zwrócił uwagę na to, iż dysponowanie przez Komisję szerokim zakresem swobodnego uznania przy dokonywaniu analiz ekonomicznych znacznie utrudnia, a faktycznie wręcz uniemożliwia, uzyskanie rekompensaty przed podmioty poszkodowane wskutek uchybień popełnionych przy dokonywaniu takich analiz. Stwierdził on, że SPI i ETS, ograniczając możliwość uzyskania przez *Schneider* odszkodowania za błędy ekonomiczne, kierowały się chęcią ochrony swobody działania instytucji unijnych kosztem ochrony jednostki⁷⁶. Inni autorzy, mając na uwadze zagrożenia płynące z arbitralności działań Komisji w zakresie kontroli koncentracji, postulują konieczność doprecyzowania kryteriów decydujących o uznaniu koncentracji za zgodną lub nie ze wspólnym rynkiem oraz podniesienia jakości materiału dowodowego przedstawianego przez Komisję⁷⁷.

3. Przyczynienie się poszkodowanej spółki i zerwanie związku przyczynowego

Również argumentacja przedstawiona przez Sąd Pierwszej Instancji w kwestii przyczynienia się poszkodowanej spółki do powstania szkody wzbudza kontrowersje. Rozumowanie to opiera się na założeniu, iż przyczynienie się może polegać na zachowaniu, które nie było

⁷² Wyrok w sprawie C-12/03 (*Tetra Laval*), *op. cit.*, pkt 94; wyrok SPI z 14.12.2005 r. w sprawie T-209/01 *General Electric/Honeywell*, Zb. Orz. 2005, s. II-05527, pkt 120–123; wyrok w sprawie T-310/01 (*Schneider*), *op. cit.*, pkt 411.

⁷³ Wyrok w sprawie T-5/02 (*Tetra Laval*), *op. cit.*, pkt 86; wyrok SPI z 25.03.1999 r. w sprawie T-102/96 *Gencor przeciw Komisji*, Zb. Orz. 1999, s. 753, pkt 319.

⁷⁴ Zob. przypis 42.

⁷⁵ J.-M. Cot, *La Commission engage sa responsabilité non-contractuelle du fait d'une violation caractérisée du droit communautaire lors de l'examen d'une concentration*, „Concurrences. Revue des droits de la concurrence” 2007, n° 4, s. 95.

⁷⁶ T.U. Do, *La jurisprudence de la Cour de justice et du Tribunal de première instance. Chronique des arrêts. Arrêt „Schneider III”*, „Revue du droit de l'Union européenne” 2007, n° 3, s. 748.

⁷⁷ B. Karcz, *Koncentracja przedsiębiorstw*, „Glosa” 2006, nr 4, s. 139; M.K. Kolasiński, *Zakaz nadużywania...*, *op. cit.*, s. 90.

nieprawidłowe. M.K. Kolasiński wyraził opinię, iż trudno zgodzić się ze stwierdzeniem, że skorzystanie przez spółkę z wyjątku od zasady zawieszenia koncentracji w czasie jej kontroli, stosownie do procedur przewidzianych przez prawo unijne (a więc niebędące zachowaniem nieprawidłowym), może zostać uznane za przyczynienie się do powstania szkody⁷⁸. Innego zdania jest przywoływany wcześniej J.-M. Cot, który uważa, że przedsiębiorstwa decydujące się na przeprowadzenie koncentracji zanim Komisja przeprowadzi jej kontrolę narażają się na wszelkie negatywne następstwa decyzji o dekoncentracji, w tym i takiej decyzji, która została następnie unieważniona. Jednakże autor ten zwraca jednocześnie uwagę na niczym nieusprawiedliwioną „asymetrię” w rozważaniu wymiaru szkody i kwestii przyczynienia się poszkodowanej. Z jednej strony sąd odmówił spółce prawa do odszkodowania za utratę, w wyniku uchybień Komisji, możliwości otrzymania przez spółkę w pierwszym postępowaniu pozytywnej decyzji, mimo że zasadą prawną jest obowiązek naprawy także utraconych korzyści. Z drugiej – wymierzając odszkodowanie, sąd wziął pod uwagę przyczynienie się spółki, co jak wyżej wskazywano, jest dosyć problematyczne⁷⁹.

Aby dokonać oceny stanowiska sądu w kwestii przyczynienia się spółki Schneider, należałoby ustalić, czy zasada, iż przyczynienie się poszkodowanego musi polegać na nieprawidłowym zachowaniu, może zostać uznana za zasadę wspólną dla praw państw członkowskich⁸⁰. Badanie takie wykracza jednak poza zakres niniejszego artykułu.

Trybunał w postępowaniu odwoławczym poszedł jeszcze dalej w ocenie wpływu, jaki zachowanie poszkodowanej spółki wywarło na powstanie szkody. Uznał, że spółka swoim zachowaniem zerwała całkowicie związek przyczynowy między powstałą szkodą a uchybieniami Unii. W opinii Trybunału bezpośrednią przyczyną wskazywanej szkody była dobrowolna i nie wynikająca z uchybień Komisji decyzja Schneider o doprowadzeniu do skutku sprzedaży Legrand. Trudno kwestionować zasadność argumentów Trybunału przedstawionych na poparcie tego twierdzenia. Jak wykazał Trybunał, Schneider mogła powołać się na klauzulę umożliwiającą jej odstąpienie od umowy, zamiast realizować umowę sprzedaży aktywów Legrand, a kwota 180 mln EUR, jaką spółka musiałaby zapłacić Wendel-KKR za odstąpienie od umowy, jest nieporównywalnie mniejsza od dochodzonego przez nią odszkodowania w wysokości ok. 1,7 mld EUR. Obawa przed uznaniem koncentracji we wznowionym postępowaniu za niezgodną ze wspólnym rynkiem nie może usprawiedliwiać pociągnięcia Unii do odpowiedzialności za szkody spowodowane przez dobrowolną decyzję spółki.

Choć wydawać by się mogło, że sposób rozumienia przesłanki związku przyczynowego zaprezentowany przez Trybunał w postępowaniu odwoławczym jest nazbyt wąski, to można go uzasadnić szczególnym charakterem analizowanej sprawy. Zwrócił na to uwagę rzecznik generalny Ruiz-Jarabo Colomer, który w jednej ze swych konkluzji stwierdził: „Podsumowując: z uwagi na przyjęcie na siebie przez spółkę Schneider zarówno ryzyka własnego,

⁷⁸ M.K. Kolasiński, *Odpowiedzialność odszkodowawcza...*, op. cit., s. 118.

⁷⁹ J.-M. Cot, *La Commission engage sa responsabilité non-contractuelle...*, op. cit., s. 96.

⁸⁰ W prawie polskim o przyczynieniu się poszkodowanego można mówić jedynie wówczas, gdy jego zachowanie było „obiektywnie nieprawidłowe” (zob. uchwała SN z 20.09.1975 r., III CZP 8/75, OSNC 1976/7-8/151). Naczelną zaś zasadą zmniejszania odszkodowania jest zasada winy poszkodowanego (zob. M. Owczarek, *Zmniejszenie odszkodowania na podstawie art. 362 KC*, MoP 2003, nr 4, s. 161).

jak i – w drodze umownej – ryzyka obciążającego Wendel-KKR, zasądzenie przez Sąd Pierwszej Instancji odszkodowania z tytułu obniżenia ceny, które pierwsza z tych spółek musiała przyznać drugiej w związku z oczekiwaniem na zakończenie zawisłych sporów, prowadzi do przyznania przedsiębiorstwom, które zdecydowały się na koncentrację w trybie art. 7 ust. 3 rozporządzenia, gwarancji lub zabezpieczenia na wypadek jakichkolwiek dodatkowych kosztów, które mogłyby wyniknąć w przypadku naruszenia prawa, włączając w to naruszenie przepisów proceduralnych, nie mających bezpośredniego wpływu na gospodarcze podstawy koncentracji”⁸¹. Spółka Schneider, zdając sobie sprawę, że wznowione postępowanie w sprawie kontroli koncentracji najprawdopodobniej zakończy się wydaniem decyzji negatywnej (o czym świadczyło choćby pismo Komisji z 13 listopada 2002 roku w sprawie przedstawienia zarzutów oraz odrzucenie przez nią środków zaradczych zaproponowanych przez spółkę), postanowiła zarzucić pomysł połączenia się z Legrand i sfinalizować transakcję sprzedaży jej aktywów, aby następnie wnieść skargę do SPI o odszkodowanie, powołując się na uchybienia Komisji przy wydawaniu pierwszej decyzji w sprawie koncentracji. W ten sposób spółka chciała nie tylko uniknąć kosztów związanych z wykonaniem spodziewanej decyzji o rozdzieleniu, ale także liczyła na uzyskanie odszkodowania. J.-M. Cot stwierdził, że Trybunał, podejmując decyzję w przedmiotowej sprawie, chciał uniknąć przyznania takiej właśnie „sztucznej i nieuzasadnionej” rekompensaty spółce, która w wygodnym dla siebie momencie rezygnuje z kontynuowania koncentracji⁸².

4. Znaczenie wyroku

Nieprzyznanie spółce Schneider odszkodowania za straty spowodowane obniżką ceny zbycia Legrand, wąskie podejście do przesłanki kwalifikowanej bezprawności, a także inne krytyczne uwagi kierowane pod adresem orzekającego w sprawie *Schneider Electric* Trybunału nie umniejszają znaczenia wyroku C-440/07 dla kwestii odpowiedzialności Unii za szkody wyrządzone przy kontroli koncentracji. Należy wszakże pamiętać, że zarówno sąd, jak i Trybunał przyznały spółce Schneider odszkodowanie za konieczność udziału we wznowionym postępowaniu w sprawie koncentracji. W omawianej sprawie, po raz pierwszy w historii orzecznictwa unijnego, SPI i ETS zobowiązały Unię do naprawienia szkody poniesionej przez podmiot wskutek wydania przez Komisję decyzji zakazującej koncentracji⁸³.

⁸¹ *Opinia rzecznika generalnego...*, *op. cit.*, pkt 153.

⁸² J.-M. Cot, A. Blanchet, *La CJCE juge que la Commission engage sa responsabilité non contractuelle du fait d'une violation caractérisée du droit communautaire lors de l'examen d'une concentration*, „Concurrences Revue des droits de la concurrence” 2009, n° 4, s. 132.

⁸³ T.U. Do, *La jurisprudence de la Cour de justice...*, *op. cit.*, s. 747.